

bolygatott szarmata sírt tártunk fel. A benne talált, összetört szürke korongolt korsót típusa alapján a korszak kései periódusára keltezhetjük (2002/1 sír). Az ezt követő napokban a munkások, miközben ásták a bekötő vezeték árkat a 16. sz. házhoz, a vízvezeték árkanak betöltésében embercsontokra bukkantak (2002/2 sír). Minden bizonnyal ugyanehhez a temetőhöz tartozik az a DK-ÉNy-i tájolású, bolygatatlan sír is, amelyet a nyugatról szomszédos Hock János utca 9. sz. ház utcafronti telekhatárán tártunk fel 2002. december 6-án, a bekötő vezeték helyén. A lábnál talált, kézzel formált fazék hosszú időn keresztül használatos forma (2002/3 sír). 2003. április 2-án, a Hock János u. 11. sz. ház előtt, a gerincvezeték fektetése során egy DK-ÉNy-i tájolású sír lábbrésze került elő, melléklet nélkül. A többi részét évtizedekkel ezelőtt megsemmisítették, amikor a vízvezetékét ásták (2003/4 sír). A 9. sz. ház előtt egy újabb sírnak a nyomát észleltük a vízvezeték árkaig tartó, mintegy 40 cm széles újkori beásások által nem bolygatott területen (2003/5 sír).

Újtelep: 2003. október 3-án a Pázmány Péter u. 19. sz. üres telek utcafronti határától 2 m-re feldúlt, É-D-i tájolású sír került elő, benne néhány hosszúcsont maradványával. Mellékletet nem találtunk, így csak a tájolás alapján valószínűsíthetjük, hogy szarmata kori.

Az előkerült leleteket a szentesi Koszta József Múzeumban restaurálják, majd a csongrádi Tari László Múzeumba kerülnek.

SZABÓ JÁNOS JÓZSEF

124. Csorvás, Gerendási út

(Békés megye) Ø

2003. október 20-án gázelosztó vezeték földmunkálatainak régészeti ellenőrzését végeztem a területen (hrs.: 2271/2). Semmit sem találtunk, sem a lapos metszetfalban, sem pedig a kidobott földben. A dűlőút D-i oldalán végeztünk a lapos felszínen terepbejárást, egészen a gerendási kövesútig, de ott sem találtunk semmiféle telepre utaló nyomot.

Munkatárs: Fekete Zoltán régészhallgató (Frankfurt am Main).

RÓZSA ZOLTÁN

125. Csörnyeföld, Vörcsök-hegy

(Zala megye) U, R, Kö

2003. június 25. és július 16. között rövid megelőző feltárást végeztünk a Vörcsök-hegyen nyitott, útépitéshez használt agyagbánya területén. Az előzetes terepszemle során először egy megközelítőleg 9000 m² nagyságú területet jelöltek ki a kutatásra a bánya központi részén, majd a későbbiekben a bánya K-i felében egy további, mintegy 1000 m² nagyságú területet is. Mivel a bányászati tevékenység a kijelölt terület nagyobb részét még a megelőző feltárást megkezdése előtt elpusztította, a továbbiakban újabb, az előzőt csak részben fedő, kb. 3500 m² szakaszt különítettek el a bánya Ny-i szélén.

Az 50–70 cm mély humuszolás alól közvetlenül sárgás, helyenként barna, illetve szürke színű rétegekkel váltakozó, igen kemény, feltehetően harmadkori agyag altalaj jelentkezett, melyből fosszilis csontmaradványokat gyűjtöttünk.

A feltárást megelőző felszíni gyűjtés során neolitikus (DVK), rézkori (Balaton-Lasinja) és középkori kerámia-töredékeket gyűjtöttünk. A humuszolt felszínen csak egy-két objektum igen bizonytalanoltja mutatkozott, mint a bontás során a későbbiekben kiderült, ennek oka az objektumokat fedő, az altalajjal lényegében megegyező színű agyagréteg volt. A két munkaterületen végül összesen tizenhárom régészeti objektumot tártunk fel, köztük a többé-kevésbé szabályos gödrök mellett két kemence maradványait is. A jelenségek a nagyobbik feltárt terület É-i felén koncentráálódtak, a kisebbik terület D-i végében mindössze két objektum helyezkedett el. A bánya ÉK-i profiljában további, erősen elpusztított objektumot észleltünk.

Öt feltárt gödörből a DVK keszthelyi csoportjának jellegzetes, mélyen árkolt díszű kerámia-töredékei kerültek elő, néhány pattintott kőeszköz mellett. Egy több beásásból álló gödörkomplexum és a bánya ÉK-i profiljában megfigyelt objektum a Balaton-Lasinja-kultúra igen gazdag leletanyagát tartalmazta. Nagy számban kerültek elő a kultúrára jellemző egyfűlű bögrék, korsók és kettőskónikus mély tálak töredékei. Kannelúrás, karcolt, illetve tűzdelt díszű kerámia-töredékek is gyakoriak a leletanyagban. Agyagkanalak, kisméretű agyagtégelyek és csiszolt kőbalták is előkerültek. Az egyik beásás alján nagyméretű, kettőskónikus puttonyedény szétesett darabjai feküdtek. A leletanyag legjobb párhuzama Letenye, Szentkeresztomb feltárt leletanyagából ismert.

A bánya K-i felén levő ásatási területen egy mindössze 60 cm átmérőjű, kissé ovális kemence maradványai kerültek elő, közelebről nem keltezhető, de biztosan rézkori kerámiával együtt. A kemencétől nem messze kisméretű gödröt tártunk fel, melyből Furchenstich díszítésű kerámia került elő.

A rézkori objektumok elhelyezkedése alapján feltételezhető, hogy a bányaművelés nagyobb kiterjedésű település központi részét pusztította el.

MARTON TIBOR

126. Debercsény, Mogyorós

(Nógrád megye) Pa, U

A Debercsény és Csesztve határán fekvő lelőhelyen először Gyombola Gábor gyűjtött leleteket. A talaj igen kavicsos a területen, főként kvarcit, de kovakavicsokat lehet gyűjteni (nummuliteszes kova és hidrokvarcit).

A leletanyag a szántásból származik, a frissen kiirtott erdő helyén nem lehetett gyűjteni. A leletanyag a facsoport és a magasfeszültségű villanyvezeték vonala közti részen, mintegy 30 m széles sávban került elő. A terület közepén, ahol kevésbé kavicsos a talaj, viszonylag több eszközt és szilánkot gyűjtöttünk. Az eszközök (egy

széles levélhegy, egy ívelt élű kaparó és egy kettős kaparó) alapján a leletanyag a morvaországi Szeletienel mutat hasonlóságot. Említésre méltó az üveges kvarcporfír és a kárpáti radiolarit jelenléte, míg a nummuliteszes kova régészeti felhasználása kérdéses.

A megüledett szántásban a korábbi megfigyeléseknek megfelelően találtunk leleteket: a lelőhely középső részén idősebb, őskőkori leletek kerültek elő (1. számú koncentráció), a K-i végén inkább neolitikus pengék, nem patinás és obszidiánszilánkok és pattintékok (2. számú koncentráció), míg a Ny-i, meredekebb részen a természetes kavicsfeltárából gyűjtöttünk nummuliteszes kavicsokat. Ez utóbbi helyen csak kevés, feltehetően lemosódott szilánk került elő. A földútról, a fő koncentrációtól kb. 100–150 méterre származó levéleszköz valószínűleg másodlagos helyzetben feküdt, jelen bejárás alkalmával újabb lelet nem került elő.

MARKÓ ANDRÁS

127. Debrecen, Bellegelő, Bordás-tanya (Hajdú-Bihar megye) Sza, A

A feltárt terület Debrecen városától nyugatra, az Ondódra vezető út és a 4-es számú főút között terül el. A terepbejárás során mintegy 1100 méter hosszú lelőhelyet határoztunk meg a nyomvonal teljes szélességében. A tulajdonosokkal való megegyezés szerint egy 500 méteres szakaszon kezdhettük meg a munkát. A lehumuszolt 18 500 m²-es terület északi végén – az előkészületek után – 2003. augusztus 4-én kezdődtek meg a földmunkák, és december 12-ig dolgoztunk. Ezalatt mintegy 11 100 m²-nyi területet sikerült feltárni. Összesen 320 objektumszámot és ezekhez rendelve 544 stratigráfiai számot osztottunk ki.

A terepbejárás alapján előzetesen várt Árpád-kori település helyett egy késő avar-kori (népvándorlás kor, 8–10. sz.) és egy szarmata (római császárság, Kr. u. 2–4. sz.) település részleteit találtuk.

Az avar falunak a déli végén lévő lakóházait, különböző gazdasági épületeit, a falu mellett lévő árokrendszer egyes részeit és a településhez tartozó temető keleti szélét tártuk fel. A szarmata településnek egy lakóházát, tárológödreit és árokrendszereit sikerült megtalálnunk.

A feltárt területen három jól elkülönülő részre osztható az *avar település*. A szelvény északi végében a falu lakóházai és gazdasági épületei találhatóak. Összesen 18 épületet tártunk fel. Mindegyik egyforma szerkezetű: félig földbe mélyítették, felmenő fal nélkül, a padlóba vágva jól megmaradtak a tetőt tartó oszlopoknak ásott cölöplyukak. Formájuk négyzetes, csak méretbeli eltérések vannak közöttük. A legkisebbek kb. 2×2 méteresek, míg a legnagyobbak sem haladják meg a 3,5×3,5 métert. Mindegyikben található kemence vagy tűzhely. A kemencék minden esetben a ház alapnégyzetén belül vannak és az alapok kiásása után készültek agyagból építve. Amelyik házban épített kemence nem volt, ott a

padlón jól megfigyelhetőek a nyílt tűzhelyek erősen kiégett nyomai. A bejáratok – ahol meg lehetett figyelni – minden esetben keletre vagy délre nyíltak, általában a kemencével szemközti sarokból, kivéve két házat, amelyekben a kemencével szembeni falak közepén helyezkedtek el. A tetőt tartó cölöpök lyukai a falak mentén helyezkedtek el, több esetben jól meg lehetett figyelni a szelemengerendát tartó cölöpök nagyobb méretű helyeit. Elhelyezkedés szempontjából két csoportra oszthatjuk ezeket az épületeket. Az északabbra fekvő 6 db derékszöget bezárva két sorban helyezkedik el, míg a többi nem ennyire szabályos rendszerben. Az időbeli eltérést csak két-két egymást metsző épületnél lehetett megfigyelni, a többi ház legtöbbször valószínűleg egyszerre volt használatban. A házakból előkerült igen kis mennyiségű leletanyag, valamint a rombolás és az omladékok hiánya alapján arra következtethetünk, hogy ezeket az épületeket még pusztulásuk előtt elhagyták.

A lakóházaktól délre helyezkedtek el a különböző gazdasági létesítmények. Feltártunk három szabadtéri kemencét, három kutat és több különböző alakú tárológödrot.

A szabadtéri kemencék előtt nagyméretű hamugödörök voltak. A kemencék platnijába, a jobb hőtartás miatt állatcsontokat és összetört edények cserepeit tapasztották. Ezeket a kemencéket valószínűleg agyagedények kiégetésére használták.

A falu vízszükségletét azokból a kutakból biztosíthatták, amelyeket a kemencék környékén tártunk fel. A kemencék szerkezete azonos volt. Mindegyik nagyméretű, kb. 4 m átmérőjű, kör alaprajzú. A metszetre bontás során megfigyelhető volt, hogy a teljes keresztmetszet kiásása után csak egy kisebb, egy-két méter nagyságú, kör vagy téglalap átmetszetű lemenő részt hagyva, a kutak széleit feltöltötték. Mivel a talajvíz szintje több, mint 6 méter mélyen volt, sem kézi, sem gépi erővel nem tudtuk teljes egészében kibontani a kutakat. Leletanyag leginkább a felső egy méteres betöltésekből került elő, az alsóbb rétegek szegénysége arra utal, hogy használat után a kutakat félig betemették, majd szemetesgödörként használták tovább.

Az épületek között több téglalap alakú gödrot találtunk, melyek hamuval, különböző olvadékokkal és sálakkal voltak feltöltve, bizonyítva a településen folyó fém- és agyagmégmunkálást.

A lakó- és gazdasági objektumoktól délre nagy kiterjedésű árokrendszert tártunk fel. Az árkok nagy valószínűséggel egy karámrendszer alapjait képezték. A karámok kb. 1500 m²-es, téglalap alakú területeket zártak körbe, egy kivételével, amelyik hasonló kiterjedésű, de kör alakú volt. Az árkok által határolt egyes területen belül mindössze egy-egy objektumot találtunk, lakóházat, két kutat, egy szabadtéri kemencét. Az árkok ugyan metszik egymást, de valószínűleg egyszerre voltak használatban.

Az árokrendszerrel délre megtaláltuk a falu temetőjét. Szelvényünkbe a temető keleti szélé esett bele, az